

## בין "נרטיב הניצחון" ל"שינוי פרדיגמטי"

מלחמת 'עם כלביא' בין ישראל לאיראן, שנמשכה מ־13 עד 24 ביוני 2025, הייתה העימות הישיר הראשון בהיקף מלא בין שתי המדינות. היא פרצה ביוזמת ישראל, על רקע כישלון המשא ומתן בין טהראן לווינגטון בניסיון להגיע להסכם גרעין משופר; התפתחויות מדאיגות ב"ציר הנשק" במסגרת תוכנית הגרעין האיראנית, שעוררו חשש כי טהראן עלולה לקצר את משך הזמן הנדרש לייצור מתקן נפץ גרעיני ראשון; התקדמות מהירה בפרויקט בניין הכוח של תוכנית הטילים האיראנית; וכן חלון הזדמנויות היסטורי שנפתח בעקבות הכרעת חזבאללה בקיץ 2024, קריסת משטר אסד, השמדת מערכות ההגנה האווירית של איראן בתקיפה הישראלית בסוף אוקטובר 2025 ונסיבות מבצעיות נוספות.

המלחמה נפתחה במתקפת פתע רחבת היקף של חיל האוויר הישראלי, שכללה סיכולים ממוקדים בצמרת הפיקוד הבכיר של הכוחות המזוינים האיראניים, ובהם ראש המטה הכללי, מפקד משמרות המהפכה ומפקד זרוע האוויר והחלל בארגון, וכן חיסול שורה של מדעני גרעין בכירים שהיוו מוקדי ידע בתחומים הרלוונטיים לפיתוח נשק גרעיני. בימי הלחימה, שבמהלכם השיגה ישראל עליונות אווירית מעל שטח איראן, ביצע חיל האוויר מאות גיחות לתקיפת מתקני גרעין, אתרי טילים בליסטיים, מערכות הגנה אווירית, שדות תעופה, אתרי פיקוד ושליטה ומפקדות של משמרות המהפכה וכוחות ביטחון הפנים. איראן הגיבה בירי אינטנסיבי של יותר מאלף כטב"מים וכ־500 טילים בליסטיים לעבר ישראל, שחלקם חדרו את מערך ההגנה וגרמו למותם של כ־30 אזרחים ולנזקים כבדים לרכוש. ב־22 ביוני הצטרפה ארצות הברית למערכה ותקפה את מתקני העשרת האורניום בפורדו ובנטנז, וכן את המתחם הגרעיני באספהאן.

לאחר 12 ימי לחימה הושגה הפסקת אש בתיווך אמריקאי. התקיפה הישראלית־אמריקאית הביאה לפגיעה משמעותית בתוכנית הגרעין האיראנית ובפרט ביכולות ההעשרה, ולפגיעה נרחבת במערך הטילים של איראן תוך השמדה או נטרול של משגרים וטילים רבים והאטת קצב ההתעצמות הצבאית של הרפובליקה האסלאמית בתחום זה.

באוקטובר 2025 הודה ראש אגף התיאום במשמרות המהפכה, מוחמד רזא נקדי, כי איראן הופתעה ממתקפת הפתע הישראלית בראשית המלחמה. בריאיון טלוויזיוני ציין

המפקד הבכיר כי בטהראן העריכו שישאל תתקוף את אתרי הגרעין והטילים, אך לא העלו על דעתם שהיא תכוון למפקדים ולמדענים שישנו בבתייהם יחד עם נשותיהם וילדיהם. לדבריו, זו הייתה טעות בהערכה.<sup>9</sup>

גם ראש המרכז למחקרים וללימודים אסטרטגיים של צבא איראן, אמיר פורדסתאן, הודה בהפתעה. "אני אומר בכנות", ציין הקצין הבכיר בכנס של התאחדות אגודות הסטודנטים האסלאמיות, "שהיינו בהלם [מהמתקפה הישראלית]". עם זאת הוא הדגיש כי בזכות מנהיגותו ותבונתו של מנהיג איראן עלי ח'אמנהאי הצליחה איראן להתאושש ממתקפת הפתע. "מכת הים הוטלה על כולם ומי שהעיר אותנו, מי שנתן לגוף העיף הזה שלנו רוח, חיים ואנרגיה והדריך אותנו בחוכמתו היה המנהיג העליון ומפקד הכוחות המזוינים, האימאם ח'אמנהאי". אלמלא המנהיג, אמר פורדסתאן, לא ניתן לדעת מה היה עולה בגורל המדינה. עוד הוסיף כי במהלך המלחמה התקשר שליחו של הנשיא טראמפ, סטיב וויטקוף, וביקש שאיראן תפסיק את האש. "אם טראמפ ביקש הפסקת אש, לא היה זה משום כוחו אלא משום שהוא באמת פחד", טען הקצין.<sup>10</sup>

ניתן לראות בהצהרות אלה ביטוי לדואליות המאפיינת את תפיסת ההנהגה האיראנית אשר למלחמה ולתוצאותיה. מצד אחד, הדברים משקפים הכרה ברורה של הצמרת הצבאית בעוצמת המהלומה שספגה הרפובליקה האסלאמית, בהפתעה המודיעינית, בשיטת הראשוני של מערכות הפיקוד והשליטה ובתחושת הבלבול שפשטה בצמרת המדינית והביטחונית. עם זאת הם מבטאים גם תחושת סיפוק ושביעות רצון מיכולתה של איראן להתאושש במהירות מן ההלם הראשוני. יתרה מזאת, לפי הנרטיב האיראני המדינה הצליחה בזמן קצר לא רק לבלום את השפעת המתקפה אלא אף להשיב את היוזמה לידיה, עד כי ארצות הברית וישראל נאלצו להסכים להפסקת אש לאחר שלא הצליחו לממש את יעדיהן במלחמה. על פי תפיסה זו, על איראן להכיר במכה הקשה שניחתה עליה ולהפיק את הלקחים הנדרשים מהמלחמה, אך במקביל להדגיש את יכולת ההתאוששות והעמידה האיתנה שלה המספקת, לשיטתה, עדות נוספת לעוצמתה ולחוסנה של הרפובליקה האסלאמית.

9 הגנרל נקדי: ההערכה שלנו הייתה שהאויב יתקוף את מרכזי הגרעין והטילים; לא הערכנו שיתקפו את המפקדים והמדענים שלנו בבתייהם יחד עם נשותיהם וילדיהם [سردار نقدی: برآورد ما حمله به مراکز هسته‌ای و موشکی بود؛ برآوردی از این نداشتیم که فرماندهان و دانشمندان ما را در خانه‌شان به همراه زن و بچه‌شان بزنند]. [אנת'אב](#), 19 באוקטובר 2025.

10 אמיר פורסתאן: במלחמת 12 הימים הוכינו בהלם [امیر پوردهستان: در جنگ ۲۱ روزه دچار شوک شدیم], [דניא'י אקתצאד](#), 19 בספטמבר 2025.

## "נרטיב הניצחון" האיראני

חרף המהלומה שספגה איראן ביוני 2025, מאז המלחמה ממשיכים בכירים איראנים לקדם את נרטיב הניצחון, שניכר מייד לאחר כניסתה לתוקף של הפסקת האש ב־24 ביוני 2025. נרטיב זה נשען על מספר טיעונים מרכזיים. ראשית, איראן התאוששה במהירות יחסית ממהלומת הפתיחה. שנית, היא ניהלה מערכה לא רק נגד ישראל אלא גם נגד ארצות הברית והצליחה להתמודד עם שתיהן. לטענת בכירים איראנים, אלמלא תמיכת ארצות הברית ישראל לא הייתה מסוגלת להמשיך להילחם. כך למשל הצהיר ראש אגף התיאום בצבא איראן סיארי, כי ללא תמיכת ארצות הברית ונאט"ו הייתה ישראל חסרת כל יכולת להילחם.<sup>11</sup> שלישית, איראן הסבה נזקים חמורים לעורף הישראלי שחלקם, על פי התפיסה האיראנית, אף הוסתרו על ידי ישראל.<sup>12</sup> לטענת טהראן, היקף הפגיעות המשמעותיות והקשות אילץ את ישראל להסכים להפסקת אש לפני שהשיגה את יעדי המלחמה. יועצו הבכיר של מנהיג איראן, יחיא רחים ספאוי, ציין כי מאות הטילים ששוגרו מאיראן לעבר ישראל גרמו נזקים כבדים לתשתיות ברחבי המדינה, לרבות בתי זיקוק, תחנות כוח ומרכזי מחקר. תקיפות אלה הביאו לנזקים ולאבדות קשות, אף שישיראל ניסתה למנוע את פרסום פרטיהם.<sup>13</sup> נקודה רביעית, איראן שמרה בידיה יכולות משמעותיות במערכי הגרעין והטילים שלה חרף הפגיעה בהם, ואלה מאפשרות לה לשקמם בקלות רבה יחסית. בתגובה לטענת הנשיא טראמפ כי התקיפות באיראן הצליחו להשמיד את תוכנית הגרעין שלה אמר מנהיג איראן ח'אמנהאי באוקטובר 2025: "טוב מאוד, שימשיך לדמיין". הוא ציין כי טראמפ מתפאר בחיסול מדעני הגרעין של איראן, אך לא ניתן לחסל את הידע שלהם.<sup>14</sup> ראש הארגון האיראני לאנרגיה אטומית, מוחמד אסלאמי, התייחס להשלכות המלחמה על תוכנית הגרעין בריאיון שהעניק בספטמבר 2025 לערוץ סקיי ניוז. הוא ציין כי טבעי לחלוטין שמתקנים

11 ניתוח ראש אגף התיאום של הצבא לגבי שתי המלחמות הכפויות של איראן [تحليل معاون هماهنگ‌کننده ارتش از دو جنگ تحمیلی ایران]. [ח'בר אונליין](#), 25 בספטמבר 2025.

12 דיווח חסר תקדים של France 24 על מלחמת 12 הימים: כיצד איראן הגיבה ומה ישראל צנזרה? [گزارش بی‌سابقه فرانس ۲۴ از جنگ ۲۱ روزه؛ ایران چه طور پاسخ داد و اسرائیل چه چیز را سانسور کرد؟]. [ח'בר אונליין](#), 6 באוגוסט 2025.

13 הגנרל רחים צפוי: שיגרנו 500 טילים לעבר ישראל; 16 טייסים של המשטר [הציוני] נהרגו; הנזקים היו כבדים [سرلشکر رحیم‌صفوی: 500 موشک به اسرائیل شلیک کردیم/ 16 خلبان رژیم کشته شدند/ خسارت‌ها سنگین بود]. [תסנים](#), 29 בספטמבר 2025.

14 הצהרות [המנהיג] במפגש עם אלופים וזוכי מדליות בספורט ובאולימפיאדות מדעיות עולמיות [بیانات در دیدار قهرمانان و مدال‌آوران ورزشی و المپیادهای علمی جهانی]. [אתר מנהיג איראן](#), 20 באוקטובר 2025.

ינזקו ותשתיות ייהרסו במהלך מתקפה צבאית. עם זאת, מה שחשוב הוא שהמדע, הידע, הטכנולוגיה והתעשייה של איראן הם בעלי שורשים עמוקים ומסורת ארוכת שנים, ומתקני הגרעין שנהרסו במלחמה ישוקמו.<sup>15</sup>

חמישית, ישראל וארצות הברית נכשלו בהשגת יעדן המרכזי: הפלת המשטר האיראני. יתר על כן, הציבור האיראני התגייס לתמוך במשטר. תקיפותיה של ישראל נגד סמלי השלטון במהלך המלחמה סיפקו, בראיית מנהיג איראן, הוכחה נוספת לכך שישראל אינה חותרת רק לפגיעה בתוכנית הגרעין או במערך הטילים ואף לא רק להפלת המשטר, אלא גם לפירוק איראן וליצירת כאוס. לטענתו, אויבי איראן העריכו כי באמצעות סיכול מספר מפקדים ובכירים סוכניהם יעוררו מהומות במדינה, ובייחוד בטהראן, יוציאו את האזרחים לרחובות ויובילו להתקוממות נגד הרפובליקה האסלאמית. זו הייתה מטרתם והם אף תכננו מראש את מה שיקרה לאחר קריסת המשטר. ואולם כבר במהלך המלחמה הם הבינו שלא ישיגו את מטרתם. המפקדים הוחלפו כמעט באופן מיידי, הכוחות המזוינים נותרו איתנים והאזרחים לא הושפעו מהניסיון להניעם לפעול נגד המשטר. הם אכן יצאו לרחובות, אך לא נגד המשטר האסלאמי אלא נגד האויב.<sup>16</sup>

כבר ביום ההכרזה על הפסקת האש הכריז נשיא איראן מסעוד פזשכיאן על "ניצחון היסטורי" במלחמת 12 הימים שנכפתה על ידי ישראל. הוא ציין כי האומה האיראנית הגדולה הפגינה עמידה איתנה והתנגדות וכפתה על האויב הפסקת אש. פזשכיאן הוסיף כי האויב נחל כישלון מוחלט בהשגת מטרותיו, וכי קריסת תדמיתו וההרס הנרחב שנגרם בישראל שידרו לעולם מסר ברור כי המחיר של הרפתקנות נגד איראן הוא כבד ונורא.<sup>17</sup>

במסר מוקלט לעם האיראני הצהיר מנהיג איראן ח'אמנהאי כי איראן ניצחה את "המשטר הציוני המזויף", שכמעט התמוטט לחלוטין תחת מתקפות הרפובליקה האסלאמית. הוא ציין כי הכוחות המזוינים האיראניים השמידו אזורים רבים צבאיים ואזרחיים בישראל באמצעות הטילים והנשק המתקדם שלהם, והדבר הוכיח ל"משטר הציוני" כי כל תוקפנות כלפי איראן תגבה ממנו מחיר כבד. ח'אמנהאי הוסיף כי איראן ניצחה גם את ארצות הברית, שהתערבה

15 Some of Iran's nuclear facilities were 'destroyed' by US strikes, nuclear chief admits. [Sky News](#), 24 September, 2025.

16 **נאום טלוויזיוני המופנה אל העם האיראני** [سخنرانی تلویزیونی خطاب به ملت ایران]. [אתר מנהיג איראן](#), 23 בספטמבר 2025.

17 **מסר של פזשכיאן לאזרחים: הכבוד על ניצחון זה שייך כולו לעם האיראני הגדול** [پیام پزשکیان به مردم: همه افتخار این پیروزی به ملت بزرگ ایران اختصاص دارد]. [פרארה](#), 24 ביוני 2025.

ישירות במלחמה לאחר שהבינה כי אם לא תעשה כן, ישראל תושמד כליל. היא ניסתה להציל את ישראל, אך לא השיגה דבר ולא הצליחה לגרום נזק ממשי למתקני הגרעין.<sup>18</sup> ב־16 ביולי נשא ח'אמנהאי את נאומו הפומבי הראשון במפגש עם בכירים ברשות השופטת. מפגש זה סיפק למנהיג הזדמנות נוספת להציג את נרטיב הניצחון. הוא הדגיש את הביטחון העצמי שהעם האיראני הפגין מול ארצות הברית וישראל, שאותה כינה "הכלב שלה באזור". הוא הוסיף והדגיש כי איראן לא חתרה למלחמה, אך כאשר הותקפה תגובתה הייתה מכרעת.<sup>19</sup>

נרטיב הניצחון התבטא גם בהודעות הרשמיות של הגופים הצבאיים האיראניים. בהודעת ראש המטה הכללי של הכוחות המזוינים, עבד אל־רחים מוסוי, נאמר כי הכוחות המזוינים הפעילו את מלוא יכולותיהם, תגובתם ל"אויב התוקפן הציוני" הייתה מכאיבה ונרחבת והם הצליחו לעצור את מכונת המלחמה שלו תוך הסתמכות על יכולות מקומיות ונשק מתוצרת עצמית. כתוצאה מכך נאלצו מנהיגי ארצות הברית לבקש הפסקת אש באמצעות תיווך של מדינות האזור ולמעשה נכנעו לרצונה של הרפובליקה האסלאמית.<sup>20</sup>

בהודעת משמרות המהפכה נכתב כי איראן הצליחה לשמר את רכיבי הכוח של תוכנית הגרעין ואת תשתיות הטיילים וההגנה, וגרמה לקריסת המיתוס בנוגע להגנה האווירית הרב־שכבתית של האויב ולהיות בלתי מנוצח. עוד נאמר בהודעה כי כניסתו של הצבא האמריקאי לשדה הקרב כדי להציל את חיילי "הצבא הציוני" לא הצליחה לשנות את מאזן הכוחות, וכי אף על פי שישיראל הייתה היוזמת של המלחמה, סיומה הוכתב על ידי "בני העם האמיצים בכוחות המזוינים", ובפרט חיל האוויר של משמרות המהפכה.<sup>21</sup> דובר משמרות המהפכה, עלי־מוחמד נא'ני, התייחס אף הוא להישגי איראן במערכה וטען כי לא זו בלבד שישיראל והנשיא טראמפ נכשלו בהשגת מטרותיהם במלחמה, הם גם ראו במתקפות הטיילים המתמשכות של הרפובליקה האסלאמית איום ממשי על עצם קיומו

18 מסר טלוויזיוני שלישי המופנה לעם האיראני בעקבות המתקפה של המשטר הציוני [סומין پیام تلویزیونی خطاب به ملت ایران در پی تهاجم رژیم صهیونی]. [אתר מנהיג איראן](#), 26 ביוני 2025.

19 הצהרות במפגש עם ראש ובכירי הרשות השופטת [بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه قضائیه], [אתר מנהיג איראן](#), 16 ביולי 2025.

20 ראש המטה הכללי של הכוחות המזוינים: איראן כפתה את רצונה על ארצות הברית והמשטר הציוני במלחמה האחרונה [رئیس ستاد کل نیروهای مسلح: ایران در جنگ اخیر اراده خود را بر آمریکا و رژیم صهیونیستی تحمیل کرد]. [איסנ"א](#), 26 ביוני 2025.

21 הצהרה מסכמת של משמרות המהפכה בנוגע למלחמה הכפויה [بیانیه پایانی سپاه پاسداران در خصوص جنگ تحمیلی]. [תאבנא](#), 26 ביוני 2025.

של "המשטר הציוני". לדבריו, המלחמה הוכיחה שתושבי "האדמות הכבושות" [ישראל] חסרי הגנה מול עוצמת הטיילים והכתב"מים של איראן, ואין ספק שמבחינת דעת הקהל איראן היא המנצחת המוחלטת במערכה.<sup>22</sup>

יועצו הבכיר של מפקד משמרות המהפכה ושר הפנים לשעבר, אחמד וחידי, התייחס אף הוא לניצחון האיראני. בריאיון לטלוויזיה האיראנית השיב וחידי בחיוב על השאלה אם איראן ניצחה במלחמה. הוא ציין כי אלמלא ניצחה איראן, אויביה לא היו נמצאים תחת לחץ כבד עד כי נאלצו לבקש הפסקת אש. וחידי הדגיש כי לרשות איראן עמדו במלחמה תקציב וטכנולוגיה מועטים מאוד בהשוואה לכלי הנשק המתקדמים ביותר בעולם, ואף על פי כן היא הצליחה לאלץ את ישראל להסכים להפסקת אש. הוא הוסיף כי דוקטרינת הטיילים של הרפובליקה האסלאמית ניצחה בשדה הקרב את כל המטוסים, הלוחים, המאמצים ומרכזי הפיקוד והשליטה במערב אסיה.<sup>23</sup>

אף שברבים מהטיעונים הללו יש מידה ניכרת של הפרזה, מומלץ לא לפטור אותם כתעמולה חסרת בסיס. ההצהרות הנשמעות בטהראן מהדהדות במידה מסוימת שלבים מוקדמים יותר בתאוריית הניצחון, שאומצה על ידי מחנה ההתנגדות מראשית שנות ה-90 ועד 2021. בבסיסם עומד הרעיון של ניצחון באמצעות אי-הפסקה, שמשמעותו היא שעצם ההישרדות בעימות היא המפתח לניצחון, בשל חוסר יכולתו של הצד האחר להשיג ניצחון ברור וחד-משמעי.<sup>24</sup> מאז מלחמת לבנון השנייה ב-2006 עברה תאוריית הניצחון לשלב חדש של "ניצחון בנקודות", שמשמעותו יכולת הרתעה ובסופו של דבר כפייה מול מדינת ישראל. בשנים האחרונות חלו שינויים בתפיסה זו על בסיס הערכה מחודשת של גורמי הציר הפרו-איראני בדבר יחסי הכוחות ביניהם לבין ישראל, ותחושת מסוגלות שהתגבשה אצלם לגבי היכולת להביס את ישראל במלחמה רב-זירתית יזומה.<sup>25</sup> עם זאת מוקדם עדיין להעריך אם נרטיב הניצחון, שאיראן מציגה מאז המלחמה, משקף הכרה בחולשתה

22 **דובר משמרות המהפכה: אנו ממליצים לטראמפ להפסיק עם דברי ההבל** [سخنگوی سپاه: به ترامپ توصیه می‌کنیم از باورهای دست بردارد]. **תסנים**, 28 ביוני 2025.

23 **האם ניצחנו במלחמה עם ישראל? / התייחסותו של הגנרל וחידי** [آیا ما در جنگ با اسرائیل پیروز شدیم؟/ روایت سردار وحیدی]. **תסנים**, 24 ביולי 2025.

24 איתי ברון וזכרית ולנסקי, המהפכה בעניינים צבאיים של הציר הרדיקלי. **מערכות**, 432 (אוגוסט 2010), 53-40.

25 איתי ברון, חמשת השלבים בהתפתחות 'תאוריית הניצחון' של אויבי ישראל. **האומה**, 237 (פברואר 2025), 32-27.

ובצורך להגדיר מחדש את תפיסת הניצחון שלה מול ישראל, לנוכח האילוצים העומדים בפניה בעקבות המלחמה.

### **שינוי תפיסתי או התאמות בתפיסה**

חרף נרטיב הניצחון שאיראן מנסה להציג מבית וכלפי חוץ, כשלי המלחמה לא נעלמו מעיניהם של השלטונות בטהראן. גם בקרב החוגים השמרניים והרדיקליים ניכרת הכרה בצורך להפיק לקחים ולתקן את הליקויים שהתגלו. ואולם בשעה שהגרעין הקשה של תומכי המשטר הזדרז, כאמור, להציג את תוצאות המלחמה כביטוי לניצחון הרפובליקה האסלאמית, מבקריהם במחנה הפרגמטי-רפורמיסטי ביקשו לנצל את תוצאות המלחמה כדי לקדם שינויים מהותיים הנחוצים, לשיטתם, להבטחת עתידה של איראן. בראיית החוגים הפרגמטיים-רפורמיסטיים, הבעיות המרכזיות העומדות בפני איראן מחייבות שינוי פרדיגמטי עמוק ומהותי, שבמרכזו ההכרה בצורך הדחוף להתמודד עם המשברים הפנימיים, ובראשם המשבר הכלכלי, באמצעות רפורמות מרחיקות לכת במדיניות הפנים והחוץ.

לעומתם, מבקריהם השמרניים-הרדיקלים סבורים כי הבעיה אינה נעוצה בתפיסה עצמה אלא באופן יישומה. לטענתם, אף אם יש מקום לבחון מחדש את דרכה של איראן, אין במהלומות שספגו היא ושלוחיה כדי להצדיק שינוי ביעדים האסטרטגיים הבסיסיים של הרפובליקה האסלאמית. המלחמה אף חיזקה את ההנחה שאין תחליף לדרך ההתנגדות ולעמידה האיתנה מול ישראל וארצות הברית. התקיפה הישראלית-אמריקאית שימשה, לשיטתם, הוכחה נוספת לבוגדנותה של וושינגטון ולחוסר התוחלת שבניסיון לנהל עימה משא ומתן – מהלך שנתפס בדיעבד כמזימה שנועדה להונות את איראן כהכנה לתקיפה צבאית. במציאות זו הפתרון אינו טמון בשינוי תפיסתי או בנסיגה מעקרונות היסוד, אלא בהתאמות מוגבלות במסגרת התפיסות הקיימות.

הפעיל הפוליטי הרפורמיסטי סעיד שריעתי הסביר את הוויכוח הפנימי באיראן סביב לקחי המלחמה בריאיון לאתר החדשות ג'מאראן, שבו הצביע על הצורך בשינוי פרדיגמה על בסיס מעבר מתפיסת "הרחבת העומק האסטרטגי" (توسعه عمق استراتژیک) לתפיסת "איראן תחילה" (اول ایران). לדבריו, האסטרטגיה ששלטה עד כה במדיניות החוץ האיראנית התמקדה בהשגת עומק אסטרטגי ובחיזוק "חזית ההתנגדות". ואולם ההתפתחויות בשנתיים שחלפו מאז 7 באוקטובר 2023 חוללו שינוי מהותי בנוגע לאסטרטגיה הנדרשת, והמערכת הפוליטית באיראן נחלקת כיום לשני זרמים מרכזיים: זרם אחד סבור כי יש לשים דגש על "איראן תחילה", כלומר להעדיף התמודדות עם האתגרים הפנימיים של הרפובליקה

האסלאמית, בעוד שהזרם האחר ממשיך להאמין בצורך להרחיב ולבסס את "העומק האסטרטגי" של איראן חרף המכות שספגה והעלויות הכבדות הכרוכות בכך.<sup>26</sup> הוויכוח הפנימי בנוגע להשלכות הרצויות של המלחמה ולשינויים שיש לאמץ לאור לקחיה פרץ זמן קצר לאחר סיומה. את יריית הפתיחה לדיון הציבורי נתנו 180 כלכלנים ואנשי אקדמיה המזוהים עם המחנה הפרגמטי, שפרסמו גילוי דעת הקורא ל"שינוי פרדיגמטי" (تغيير پارادایم) ברפובליקה האסלאמית. אף שהחתומים על המסמך גינו את תקיפותיהן של ישראל וארצות הברית, הם קראו לאמץ מדיניות חדשה הן בתחומי הפנים והן במדיניות החוץ, שתאפשר להיחלץ מהמשבר החריף שבו נתונה איראן. לדבריהם, חוסר היעילות המתמשך, מדיניות החוץ הנוקשה והירידה באמון הציבור במוסדות השלטון מסכנים את עתיד המדינה. הצהרתם כללה שורת המלצות, ובהן רפורמות שלטוניות וכלכליות, הרחבת החירויות הפוליטיות והאזרחיות, חידוש המשא ומתן עם ארצות הברית, שיפור היחסים עם המערב והפסקת מעורבותם של הכוחות המזוינים בכלכלה.<sup>27</sup>

בדומה להם, גם הפוליטיקאי הפרגמטי מוחסן האשמי טען כי שינוי פרדיגמטי הוא תנאי הכרחי להתמודדות עם שורשי המשבר בעקבות המלחמה. בריאיון לעיתון הרפורמיסטי שרק הדגיש בנו של נשיא איראן לשעבר, אכבר האשמי רפסנג'אני, את הצורך ביצירת מרחב פוליטי פתוח ומגוון יותר, בהסרת ההגבלות המוטלות על אמצעי התקשורת, בשיקום אמון הציבור ובאימוץ מדיניות חוץ ריאליסטית, לרבות כלפי ישראל, שתעדיף את האינטרסים הלאומיים על פני שיקולים אידיאולוגיים. זאת על מנת להוביל את המדינה מהמשבר והקיפאון הנוכחיים אל מסלול של פיתוח וקידמה.<sup>28</sup>

לדרישה לשינויים מרחיקי לכת הצטרפו גם פוליטיקאים בכירים, ובראשם הנשיא לשעבר חסן רוחאני ושר החוץ בממשלתו מוחמד ג'ואד זריף. במפגש עם יועציו קרא רוחאני לאמץ אסטרטגיה לאומית חדשה בעקבות המלחמה עם ישראל. לדבריו, ישראל וארצות הברית נכשלו בהשגת שני יעדים מרכזיים של המערכה: הפלת המשטר באיראן וערעור היציבות במזרח התיכון. ישראל ביקשה במשך שנים להגשים את חזון "מהנילוס ועד הפרת", וארצות הברית ניסתה לקדם את יעדיה באמצעות תוכנית "המזרח התיכון החדש".

26 סעיד שריעתי: 'העניין הלאומי' הוא שינוי פרדיגמה במרחב השיח של הפוליטיקה הכוללת של המדינה [سعيد شریعتی: "امر ملی" یک پارادایم شیفت در فضای گفتگوانی سیاست کلان کشور است]. [ג'מאראן](#), 5 באוגוסט 2025.

27 הגיע הזמן לשינוי פרדיגמה! [وقت تغییر "پارادایم" است!]. [פרארו](#), 8 ביולי 2025.

28 מאפר המלחמה אל האופק החדש [از خاکستر جنگ تا افق نو]. [שרק](#), 13 ביולי 2025.



ואולם משהבינו בירושלים ובוושינגטון כי לא יוכלו לממש את מטרותיהן, וכן בעקבות תגובתה החריפה של איראן, נאלצו להסכים להפסקת אש. עם זאת, הדגיש רוחאני, על איראן להיערך לעתיד, להפיק את הלקחים הנדרשים מהמלחמה, לפצות על חולשותיה ולחזק את נקודות העוצמה שלה. לדבריו, על המדינה לחזק את קשריה עם הקהילה הבינלאומית ולהיות נכונה לדיאלוג עם כל גורם המעוניין בכך במטרה להפיג מתחים עם אירופה, עם שכנותיה ועם ארצות הברית.

רוחאני קרא גם לתיקון מערכת היחסים בין השלטון לאזרחים, תוך שיקוף טוב יותר של עמדות הציבור. הוא הדגיש כי איראן שייכת לכלל העם האיראני ויש להקשיב לרצונו ולשקף את דעותיו. הוא גם הדגיש את הצורך למנוע את מעורבותם של הכוחות המזוינים ושירותי המודיעין בתחומים שאינם נוגעים לביטחון, ובכללם הכלכלה, מדיניות הפנים והחוץ. כן קרא לעצב אסטרטגיה לאומית חדשה שתתבסס על רצון העם ותביא בחשבון את ההתפתחויות שחלו באזור ובאיראן בשנתיים האחרונות, תוך תיקון הליקויים הקיימים. פיתוח אסטרטגיה לאומית, חיזוק האחדות הלאומית והפיכת השלטון לגוף המשקף את רצון העם – כל אלה יאפשרו למנוע מלחמה נוספת.

רוחאני ציין כי ניתן לסייע גם למוסלמים באזור, אולם אם הדאגה לאחרים תביא להרס העם האיראני, מדובר בטעות. הוא הדגיש כי על איראן לדאוג בראש וראשונה לעם האיראני עצמו. בכך ביטא רוחאני את תפיסת "איראן תחילה", שלפיה על איראן למקד את מאמציה בטיפול באתגרים הפנימיים ובראשם המשבר הכלכלי, כדי לשפר לאורך זמן את יכולתה לספק מענה גם לאתגרים הביטחוניים. לפי תפיסה זו יש לקדם הסדרה עם המערב בסוגיית הגרעין, שעשויה להביא להקלה בסנקציות, להמשיך במגמת הפגת המתרחבות עם שכנותיה הערביות של איראן, לעודד תהליכי שיקום ופיתוח כלכליים ולצמצם את הפער המתרחב בין המשטר לציבור הרחב.<sup>29</sup>

מוחמד ג'אד זריף נתן אף הוא ביטוי לצורך בבחינה מחודשת ובשינוי מהותי במדיניות האיראנית. במאמר שפרסם באוגוסט 2025 בכתב העת Foreign Policy תחת הכותרת "הזמן לשינוי פרדיגמטי הוא עכשיו" טען זריף כי ההתפתחויות במזרח התיכון, ובראשן המערכה המתמשכת ברצועת עזה ומלחמת 12 הימים, המחישו את הצורך ביוזמה דיפלומטית נועזת ובשינוי היסטורי עבור איראן והאזור כולו. בבסיס שינוי זה נדרש מעבר מפרדיגמה

---

29 **ניתוחו של חסן רוחאני על מלחמת 12 הימים: כעת הגיע תורה של אסטרטגיה לאומית חדשה** [تحليل حسن روحانی از جنگ ۲۱ روزه : اکنون نوبت استراتژی نوین ملی است]. [עצרי איראן](#), 16 באוגוסט 2025.

מושרשת של איום (deeply ingrained threat paradigm) אל עבר פרדיגמה מעצימה של הזדמנויות (empowering possibilities paradigm), המבוססת על הקמת שותפות אזורית חדשה במערב אסיה וחידוש הדיאלוג עם אירופה וארצות הברית.<sup>30</sup>

בכנס שנערך באוקטובר 2025 בטהראן הצהיר זריף כי הטילים חשובים אומנם לביטחונה של איראן, אך "העם חשוב יותר", שכן הוא זה ששמר על המדינה לאורך מאות השנים האחרונות והוא מקור עוצמתה המרכזי. לדבריו, על איראן להמשיך לחזק את כוחה הצבאי, אך בראש ובראשונה עליה להבטיח את רווחתו הכלכלית של העם. שר החוץ לשעבר שב והדגיש את הצורך בהעמקת הקשרים עם מדינות האזור ובניהול משא ומתן מדיני עם יריבותיה.<sup>31</sup>

גם הנשיא פזשכיאן עצמו ביטא הכרה בצורך ליישם שינויים משמעותיים לאור לקחי המלחמה, תוך אימוץ קו פרגמטי יותר הן בזירה הפנימית והן במדיניות החוץ. בנאום שנשא באוגוסט 2025 הדגיש הנשיא את הצורך בקידום אחדות פנימית תוך התמקדות בפיתרון בעיותיה של איראן מבית, ובכלל זה המשבר הכלכלי, מצוקת המים ומשבר האמון בין הציבור למשטר. כן הביע פזשכיאן תמיכה בדיאלוג עם המערב והבהיר כי ניהול משא ומתן עם אויבים אינו שקול לכניעה.<sup>32</sup> עם זאת, יש להדגיש כי אין להסיק מדבריו שהנשיא, שהביע בעבר תמיכה ברכיביה הבסיסיים של תפיסת הביטחון האיראנית, נסוג מתמיכתו בהמשך מחויבותה של הרפובליקה האסלאמית לחזית ההתנגדות, ועל אחת כמה וכמה מהכרתו בחשיבותן של יכולותיה הצבאיות האסטרטגיות של איראן, ובראשן מערך הטילים האסטרטגיים, כאמצעי הרתעה מרכזי.

גם במחנה השמרני הכירו בחשיבותה של הפקת לקחים מן המלחמה, בפרט לנוכח ההערכה הרווחת שחידוש הלחימה הוא עניין של זמן בלבד, וכי ישראל נחושה לחדש את המערכה ואף לנצל את הסבב הבא כדי לקדם שינוי משטר, ולא רק כדי לפגוע ביעדי הגרעין או במערך הטילים. כך למשל טען יועצו של מנהיג איראן ספאוי, כי איראן עדיין

Mohammad Javad Zarif, *The time for a paradigm shift is now*. [Foreign Policy](#), 15 August 2025. 30

**ניתן להשפיע על ארצות הברית/על יחסי החוץ העכשוויים ומעמדה של איראן והכלים העומדים לרשותה** [می‌توان بر آمریکا تأثیر گذاشت/در باره مناسبات امروز روابط بین‌الملل و موقعیت و ابزارهای ایران]. [הס־מיה](#), 9 באוקטובר 2025. 31

**פזשכיאן: אינני רוצה לייקר את הדלק עבור השכבות החלשות** [پزشکیان: نمی خواهم بنزین را برای محرومان گران کن]. [אקתצאד־י מעאצר](#), 10 באוגוסט 2025. 32

מצויה בשלב המלחמה העלולה להתלקח מחדש בכל רגע.<sup>33</sup> עם זאת, במחנה הרדיקלי נדחו הקריאות לשינוי פרדיגמטי, ובייחוד נמתחה ביקורת חריפה על היוזמות לשינוי בכיוון של רפורמות והתמתנות.

העיתון וטן אמרז טען כי דווקא פרדיגמת החשיבה של האינטלקטואלים היא הזקוקה לשינוי, שכן הם שבויים באשליות רומנטיות לגבי המערב. לטענתו, המלחמה עם ישראל הוכיחה כי המערב מכיר אך ורק בשפת הכוח, וכי איראן תוכל לשרוד רק באמצעות מאבק כוחני והתנגדות לאומית.<sup>34</sup> גם היומון השמרני ח'וראסאן גרס כי אף שהמלחמה מחייבת בחינה מחודשת של מדיניות הפנים והחוץ, אין לעשות זאת על בסיס תבניות חשיבה מיושנות שכבר הוכחו ככושלות. לטענת העיתון, המלצות כגון שחרור אסירים פוליטיים או הרחבת חירויות אזרחיות דווקא בשעה שאיראן ניצבת מול אתגרים ביטחוניים ולוחמה תודעתית מצד המערב עלולות לשרת גורמים חיצוניים החותרים לפרק את לכידותה החברתית של הרפובליקה האסלאמית.<sup>35</sup>

העיתון הפרו־משטרי כיהאן מתח ביקורת חריפה על "הנוטים למערב" (غربگرایان) וטען כי הנטייה למערב אינה זרם מחשבתי אלא "מחלה פוליטית כרונית", שתסמיניה ניכרים באי־אמון ביכולות הפנימיות, בהתפעלות מחיוכי המערב, בהשפלת "ההתנגדות" ובהאדרת הפייסנות. לטענת היומון הרדיקלי, כל דיבור על פיוס הוא למעשה מילה נרדפת לכניעה וכל פשרה עם המערב מביאה בהכרח להשמדה, כפי שהוכיח הניסיון ההיסטורי בעיראק ובלוב. נסיגה מפני המערב לא זו בלבד שאינה מביאה ביטחון, אלא אף מעודדת את האויב "לבלוע את המדינה עד תומה". כך למשל, שליט לוב מועמר קדאפי, שסבר כי ויתור על תוכנית הגרעין שלו יביא לסיום העוינות מצד המערב, קיבל בתגובה את הפצצות מדינות נאט"ו על טריפולי ואת חיסולו. מדובר, לטענת העיתון כיהאן, באזהרות חיות לכל מי שמנסה למכור לאיראן את נוסחת ההסדרה.<sup>36</sup>

33 הצהרותיו החשובות של רחים צפוי בנוגע למתקפה הישראלית על איראן: אני מעריך שיש אפשרות למלחמה נוספת [אظهارات مهم رحيم صفوی درباره حمله اسرائیل به ایران؛ احتمال می‌دهم جنگ مجددی رخ بدهد]. [ח'בר אונליין](#), 17 באוגוסט 2025.

34 הגיע הזמן לשינוי הפרדיגמה של האינטלקטואלים האיראנים [وقت تغییر پارادایم روشنفکری ایرانی]. [וטן אמרז](#), 9 ביולי 2025.

35 חזרה לפרדיגמות החוזרות על עצמן [بازگشت به پارادایم های تکراری]. [ח'וראסאן](#), 9 ביולי 2025.

36 דמעות תנין עבור עזה או מתכון לכניעה עבור איראן [اشک تمساح برای غزه یا نسخه تسلیم برای ایران]. [כיהאן](#), 5 באוקטובר 2025.

בכיר משמרות המהפכה ידאללה ג'ואני דחה אף הוא את הקריאות לאימוץ גישה פייסנית יותר בעקבות המלחמה. בנאום שנשא בכנס חברי מיליציות הבסיג' בעיר משהד אמר ג'ואני כי המלחמה האחרונה הוכיחה ששיח ההתנגדות הוא יעיל ומבוסס, בעוד שתאוריית הפייסנות אינה מובילה לשום מקום. לדבריו, האוניברסיטאות, המרצים והתקשורת נדרשים להסביר לדור הצעיר כי איראן יכולה להתקדם אך ורק באמצעות התנגדות והסתמכות על יכולותיה הפנימיות בכל התחומים: במדע ובטכנולוגיה, ברפואה ובתעשייה, וכן בתחום ההגנה והביטחון. הוא הסתייג מאלה המטילים ספק ביכולותיו של העם האיראני ובמקום להסתמך על משאבים פנימיים מציעים להתבסס על מודלים זרים, לשנות באופן מהותי את המדיניות, לנהל משא ומתן עם ארצות הברית ולחזור להסכמים המערערים את עצמאותה ויכולותיה של איראן. לדבריו, הצגת גישות כאלה באיראן, שניצחה במלחמה והצליחה לבסס עליונות בשדה הקרב, מהווה סכנה חמורה, שכן האויב שואף גם כיום להגביל אותה בתחומי הטילים, הגרעין וההשפעה האזורית, וכל נסיגה בתנאים הנוכחיים משמעותה מתן הזדמנות לאויב.<sup>37</sup>

הוויכוח הפנימי סביב הלקחים שיש לגזור מהמלחמה משקף שיח נוקב שהתנהל תמיד בין המחנות הפוליטיים המרכזיים, שאינם עשויים מקשה אחת: שמרנים־רדיקלים ופרגמטים־רפורמיסטים. יתרה מזו, הרפורמיסטים רואים בעת הנוכחית – תקופה של הפקת לקחים מהטלטלה שפקדה את הרפובליקה האסלאמית – הזדמנות מחודשת לחיזוק מעמדם הפוליטי, לאחר שהודרו בשנים האחרונות מתהליכי קבלת ההחלטות. אף על פי כן, יש להדגיש כי מוסדות השלטון בטהראן עודם נשלטים במידה רבה על ידי השמרנים. בשלב זה אין כל אינדיקציה לשינוי מהותי במערך הפוליטי ובמאזן הכוחות בצמרת השלטונית, וספק רב אם ייתכנו תמורות מהותיות וחשובות ברוח קריאותיהם של הרפורמיסטים לשינוי תפיסתי כל עוד לא חל שינוי ממשל במשטר, ובפרט חילופי המנהיג העליון. זאת ועוד, גם הרפורמיסטים אינם דוגלים בדרך כלל בוותורים משמעותיים בסוגיות הליבה האסטרטגיות, לרבות התמיכה בחזית ההתנגדות, המשך פיתוח מערך הטילים וזכותה של איראן להעשיר אורניום בשטחה, אלא לכל היותר בשינויים מסוימים בסדר העדיפויות הלאומי.

37 ראש האגף הפוליטי במשמרות המהפכה: המלחמה האחרונה הוכיחה שתאוריית הפשרה לא תוביל לשום מקום [معاون سیاسی سپاه: جنگ اخیر نشان داد نظریه سازش راه به جایی نخواهد برد]. עצרי איראן, 1 בספטמבר 2025.